

Laura Baldini

Uue aja õpetaja

—
Maria Montessori

Saksa keelest tõlkinud

Eve Sooneste

Originaali tiitel:

Michelle Marly

„Lehrerin einer neuen Zeit. Maria Montessori – Die schwerste Entscheidung ihres Lebens traf sie für das Wohl der Kinder“

Piper Verlag GmbH, 2020

Tekst © Laura Baldini ja Piper Verlag GmbH, 2020

Kaanekujundus © Johannes Wiebel | punchdesign ja Shutterstock.com

Tõlge eesti keelde © Eve Sooneste ja Tänapäev AS, 2021

Toimetanud Katrin Naber

Kujundanud Angelika Schneider

ISBN 978-9916-17-003-8

Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

www.tnp.ee

Ostia vaimuhaigla
Rooma lähedal,
1894

Santa Aurea kiriku kellad kutsusid õhtupalvusele. Sügav metalne kumin kajas majade vahelt vastu ja tungis läbi kunagise kloostri paksude müüride. Need helid olid rahustavad ja tuttavad. Kirikukellad äratasid ähmaseid mälestusi elust vabaduses, mälestusi naerust ja muretutest mängudest. Need meenutasid hoovi, kus lapsed jooksid kanu püüdes neile järele. Päikeseküllast töökoda ja värskelt hõõveldatud puidu lõhna. Kuid niipea kui kellahelid vaibusid, kadusid ka sõbralikud minevikupildid.

Luigi kössitas kõval madratsil. Teda oli jälle kinni pandud tillukesse kongi, kus seisis vaid lage raudvoodi. Läbi piskese kandilise akna seinä ülaosas nägi ta taevast, mis värvus tumesiniseks ja kuulutas päikeseloojangut. Luigile ei tulnud meelde, miks ta jälle siin oli. Tema kongisistumine oli kuidagi seotud roostepuuni plekiga, mis talle hallilt seinalt süüdis-tavalt vastu siras. Plekk meenutas poisile looma, kelle nimi

oli tal küll meelest läinud, nii nagu ta unustas järk-järgult kõiki pilte ja nimesid, mis olid seotud tema minevikuga. Võimalik, et roostepruun plekk oli tema veri. Ta kavatses määrida seina senikaua, kuni tuba ükskord üle värvitakse. See võis võtta aastaid, sest raha oli vähe ja inimesed, kes olid siia paigutatud, olid ametkondadele vähem väärt kui Rooma vaestekvartali tänavatele kogunev inimrämps. Siia olid toodud Ostia sadamapiirkonna vaimuhaiged, idioodid ja sandid, keda tuli luku taga hoida, et kaitsta ülejäänud ühiskonda nende ettearvamatus eest. Kõigest kaheksa-aastane Luigi ei olnud sugugi haigla noorim elanik. Kongi kõrval suures saalis elasid lapsed, kes olid äsja käima õppinud. Kuid selle asemel, et tunda rõõmu esimestest sammudest ja naerdes mööda tuba tatsata, istusid nad voodil ja vahtisid tühjal pilgul kaunistusteta lakke.

Miks Luigi nende juures ei istunud? Oli ta jälle kedagi hammustanud? Üks hooldajaist oli teda nimetanud ohtlikuks elajaks, metsloomaks, kes pole kunagi õppinud ühiskonna reeglitele alluma. Luigi mäletas ähmaselt vere maiku. Kas see oli olnud tema enese veri? Suu oli Luigi ainus relv. Sellega kaitses ta end täiskasvanute rünnakute vastu, kui need tal oma tugevate kätega riideid seljast kiskusid, et teda loomaliku haisu vastu jääkülma veega piserdada. See oli alan-
dav ja piinarikas protseduur, mida tehti igal nädalal uuesti. Võimalik, et nad olid teda hammustamise pärast haisvast ja kraapivast kangast särki toppinud. Pikad varrukad olid selja taga kõvasti kokku seotud. Luigi ei saanud end liigutada. Ja

vereplekki seinal? Luigi kissitas silmi. Ta tumedate ripsmete küljes rippusid pisikesed tumedad kuivanud piisad. Ta parem oimukoht tuksles. Ilmselt oli teda vastu seina tõugatud. Ta keeras ettevaatlikult pead ning silmitses oma keha. Ka särk oli vereprintsmeid täis. Kui ta grimassi tegi, tõmbus nahk ta parema silma kohal pingule. Seal tuikas haav ja nii oligi hea. Ta tervitas valu nagu sõpra, kes andis talle märku, et ta on elus. Kuni ta tundis valu, sai ta olla kindel, et ei olnud veel surnud. Kõik oli parem kui see hirmuäratav tühjus, mis teda iga päev saatis. Tühjus, mida ta suutis täita vaid lootusetu võitlusega hooldaja vastu.

Luigi tahtis, et kirikukellad hakkaksid uuesti helisema ja tagasi tuleksid sõbralikud mälestused, mille nimel oli mõtet võidelda. Ent iga siin veedetud päevaga muutusid mälestused kahvatumaks. Luigi ei kartnud midagi rohkem kui hetke, mil nad täielikult kaovad. Mil ta annab alla nagu teised lapsed ja alistub võitlusele oma saatusele. Ta toetas pea põlvedele ja kuulatas vaikust. See oli sünge ja ähvardav nagu põhjatu auk, kuhu aegamisi sisse vajusid. Luigi ootas kirikukelli, ühel hetkel kutsuvad need usklike uuesti palvusele ja aitavad teda korraks õõnsast pimedusest välja.

A decorative border with a central arch and two floral motifs at the top corners, framing the text.

Rooma, sügis 1894

„Kuhu isa jääb?“ Maria jooksis söögitoas erutatult edasi-tagasi. Ta kiirustas iga möödasõitva tõlla heli peale kõrge tänavapoolse akna juurde ning vaatas otsivalt alla.

„Ta tuleb kohe,“ rahustas Renilde Montessori oma tüdart. Ta tõstis pilgu tikkimistöölt, väikeselt pitslinikult, mille tahtis hiljem panna läikivast kirsipuust tumedale kummutile, et iga külaline kohe näeks, et siin juhtis majapidamist osavate kätega hoolas daam. „Su isa teab, et peab sinuga täna ülikooli tulema.“

„Mõnikord ma arvan, et papa jääb meelega hiljaks, et mu õpinguid veel keerulisemaks muuta. Mul on ju piisavalt raske. Iga päev tuleb võidelda kadedate õpingukaaslaste ja sõgedate professoritega. Keegi neist ei taha oma auväärsetes ruumides näha naist.“ Maria tuli söögilaua juurde tagasi ja potsatas mitte kuigi elegantselt toolile. Ta trummeldas oma pikkade saledate sõrmedega kärsitult lauaplaadile üht rütmi.

„Rumalus. Su isa jõuab kohe kohale. Ta teab, et sa ei saa sõita anatoomiainstituuti üksinda. Sel juhul ei ole ka piisav, kui mina või mõni teine naine sinu kõrval tõllas istub. Sündsa daami kohta on sinu plaan liiga ebaharilik, sul on vaja meessoost saatjat.“ Renilde heitis, kulm kortsus, laitva pilgu Maria käele. „Ära klobista!“ ütles ta rangelt.

Maria pani käe süüdlaslikult sülle tagasi. Hoolimata kahekümne neljast eluaastast tundis ta end ema juuresolekul vahel väikese tüdrukuna, keda tuleb kohatu käitumise eest korrale kutsuda. Sealjuures oli ta üks esimesi Itaalia naisi, kes õppis meditsiini, ning oli eelmisel kuul saanud isegi ihaldusväärse Rolli fondi preemia, mis kindlustas talle korraliku tuhandeliirise stipendiumi. Sellest saadik oli Maria oma vanematest rahaliselt üsna sõltumatu.

„Iga muu seminari või loengu puhul poleks hilinemine mulle tähtis,“ lausus Maria. Ta oli harjunud, et naisena tohtis ta loengusaali siseneda alles siis, kui kõik meeskolleegid olid kohal ja leidnud istepaiga. Kuna mõned jäid pidevalt hiljaks, pidi ta alata ootama ega kuulnud kunagi lektori sissejuhatavaid lauseid. „Aga esimesel lahkamistunnil, pealegi veel eratunnil, oleks äärmiselt ebameeldiv, kui hilineksin. Professor Bartolotti paneks seda mulle väga pahaks.“

„Ma tean, Maria. Ja sinu isale on see samuti teada, usu mind.“ Juba mitu päeva polnud Montessoride majas olnud muud jututeemat. Maria ei jätnud kasutamata ühtki juhust rääkida perega oma hirmudest. Saal, kus uuriti surnud inimkehi, oli tema jaoks hirmus paik, mida ta oleks tahtnud välti-

da. Aga ilma anatoomiatundideta ei saanud ülikooli lõpetada. Niisiis pidi Maria nendega toime tulema.

Renilde asetaski tikkimistöe lauakesele ja vaatas tütrele julgustavalt otsa.

„Sa oled juba nii kaugemale jõudnud, küllap saad ka selle õpingute osaga hakkama.“ Erinevalt oma mehest, rahandusametnik Alessandro Montessorist, oli tema olnud tütre ametivalikust algusest peale vaimustuses ning ta plaani saada üheks Itaalia esimeseks naisarstiks tingimusteta toetanud. Renilde jaoks ei tulnud Maria otsus ootamatult. Pärast kuut aastat algkooli oli tütar käinud reaalkallakuga sekundaarkoolis ja õppinud seejärel kaks aastat loodusteadusi. Meditsiin oli sellele peaaegu et loogiline jätk. Alessandro Montessori oli teisel arvamusel, ent Renilde oli tütre üle uhke. Vahest segunes uhkusesse kerge kadeduski, sest ka ema oli terase vaimuga ja tundis huvi loodusteaduste vastu. Kahjuks ei saanud tema ülikooli lõpetada. Selle õiguse võitlesid uue Itaalia kuningriigi naised endale alles aja jooksul.

„Sa võiksid ooteaega mõistlikult kasutada ja juuksed uuesti üles panna,“ soovitas Renilde. „Mõned salgud on lahti tulnud ja see ei näe välja mitte ainult lohakas, vaid ka kergemeelne. Sa ei saa endale kuulujutte lubada.“

Maria kõverdas suud. Ta oli harjunud, et ema arvustas ta välimust. Renilde Montessori, sündinud Stoppari, pärines Ancona-lähedasest väikelinnast Chiaravallest suurmaaomanike perekonnast. Nagu paljud itaallased, oli ka tema veendunud, et katoliku kirik pakkus inimestele mitte vaid ainuõiget

usku, vaid andis neile ette ka reeglid, millest tuli kinni pidada. Kombekus oli tema jaoks üks suuremaid voorusi.

Just siis, kui Maria tahtis ema ettepanekust kinni hakata, kuulis ta, kuidas alumisel korrusel välisuks avanes.

„Lõpuks ometi!“ Ta hüppas kärmelt püsti. Juuksesalgud olid unustatud. Maria haaras nahast õlakoti, kus olid ta õpikud, konspektid ja pinal, ning tormas trepi juurde. Et ta ei peaks rasket kotti tassima, oli ta õpikud jaganud õhukesteks vihikuteks, millest ta võttis kaasa vaid need, mida parasjagu vajas. Niipea kui eksamid tehtud, tahtis ta lasta vihikud jälle kokku köita. Sellest hoolimata kaalus kott mitu kilo.

„Maria!“

„Jah?“ Ta keeras ema poole.

„Kas jõuad ikka õigeks ajaks koju õhtusöögile?“

„Ma ei tea.“

„Flavia tegi eile värsket pastat. Ta keedab seda täna või ja salveilehtedega. See on üks su lemmiktoite.“

„Kõlab isuäratavalt, aga ma ei oska sulle kahjuks öelda, kui kaua mul lahkamissaalis läheb.“

Renilde paistis hetkeks pettunud. Talle ei meeldinud välja-vaade, et peab tütre kojutulekut ootama tavalisest kauem. Õhtused vestlused Mariaga olid tema üheülbalise argipäeva kõrghetk. Ta teadis juba aastaid oma tütre elu iga pisiasja ja nõnda pidi see jääma ka tulevikus.

„Ma ootan su ära.“

„Hiljem näeme!“ Maria saatis emale õhusuudluse ja jooksis ebadaamilikult mööda koridori esikusse. Seejuures

haaras ta oma pikad seelikud pihku, et mitte nende otsa komistada. Väike kuldkell, mis tal ketiga kaelas rippus, pendeldas sinna-tänna.

Esikus välisukse kõrval seisis isa. Ta oli teenijatüdruk Flaviale portfelli ulatanud, ent kaabu pähe jätnud. Ka jalutuskeppi hoidis ta endiselt kinnastatud käes. Alessandro Montessori oli kombekas mees, kes pööras oma välimusele suurt tähelepanu.

„Kui sa niimoodi tormad, siis komistad oma jalgade otsa ja kukud,“ märkis ta halvakspanevalt.

Maria oli rõõmus, et isa temaga üldse jälle rääkis. Kaks aastat tagasi, kui ta oli isale teatanud, et tahab saada arstiks, polnud isa temaga nädalate viisi sõnagi vahetanud ning oli tüdruku meelega eiranud, kui too tema arvamust küsis. Ühised söömaajad olid olnud tõeline piin. Õnneks oli see aeg nüüd möödas. Sellele olid kõvasti kaasa aidanud kaks olulist sündmust. Esiteks Rolli stipendium ja teiseks au, mis oli Mariale Villa Borghese lillepeol kahe aasta eest osaks saanud. Toona oli ta kuninganna Margheritale ülikooli nimel lipu ja lillekimbu üle andnud. Tagantjärele oli ajalehtedes ära trükitud Maria ja kuninganna foto. Reporterid polnud kiitnud mitte ainult Margherita ilu, vaid ka noore meditsiinitudengi julgust ja elegantsi.

Isegi kui Alessandro suutis lõpuks jälle tütre üle uhke olla, tundusid sooja, tingimusteta poolehoidu päevad olevat igaveseks minevikku jäänud. Pettumus, et tütar oli tema tahte vastaselt meditsiini kasuks otsustanud, oli liiga suur. Maria oli sellega leppinud.